

Н. О. ЧЕРНИШОВА (аспірант)
Донецький національний університет

АКСІОЛОГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ПОЛЬСЬКОГО ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ

У статті здійснюється огляд теоретичних досліджень формування аксіологічних пріоритетів польського виховного ідеалу. Розглядаються зміни в ціннісній шкалі виховного ідеалу Польщі під час її інтеграції у європейські інститути. Йдеться про становлення нової структури свідомості, нової ментальності нації у її національно-культурній єдності та духовній суверенності.

Ключові слова: *виховний ідеал, цінності, аксіологія, дієвий патріот, національна культура, ідеальна модель, етногенний пріоритет, патріотичний пріоритет, християнський пріоритет.*

Питання аксіологічних пріоритетів є одним з найважливіших та дискусійних у сучасній педагогіці. Нині держава трансформується у соціально-орієнтоване суспільство з прозорою демократією. Йде зміна кількох ціннісних систем, які були надбанні нашими пращурами за багаторічну історію та формується нова система, яка передбачає чітку орієнтацію на європейську шкалу цінностей, на значні аксіологічні досягнення українського народу, зростання значення культури громадянського суспільства. В сучасній українській державі необхідні зміни в акцентах виховання людини. Нині слід формувати дієвого патріота, який бере активну участь у модернізації суспільства і держави. Це саме те, чого вже досягла Польща, коли увійшла в європейський простір, тому розглянемо її аксіологічну шкалу з метою отримання ментального досвіду.

Об'єктом дослідження виступає процес формування ціннісних пріоритетів польського виховного ідеалу в умовах євро інтеграційних процесів.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування аксіологічних пріоритетів польського виховного ідеалу.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування аксіологічних пріоритетів виховного ідеалу в Польщі та втілити цю теорію у вітчизняну педагогічну думку.

Відповідно до мети було визначено необхідність постановки та вирішення таких завдань: на основі педагогічної, культурологічної літератури визначити ступінь дослідження проблеми, розкрити історико-педагогічний аспект формування ціннісних пріоритетів польського виховного ідеалу; теоретично обґрунтувати педагогічні умови для формування ціннісних пріоритетів польського виховного ідеалу.

Значну увагу в педагогічній літературі приділено питанню ціннісного виміру виховного ідеалу в роботах Г. Ващенко, О. Кучерявого, Д. Залевського, К. Вронської, Б. Шиманської та інших. Аскіологією займалися у своїх наукових дослідженнях польські педагоги В. Оконь, А. Клоковська, Є. Мартинович, Р. Єдлінський, І. Гумовська, С. Здоньчик. Однак відкритим залишається питання ціннісних пріоритетів польського виховного ідеалу в загальноєвропейському контексті, а отже, є привід для дослідження цієї теми.

Екстраполюючи формування етнічних цінностей Польщі з минулої на сучасність, слід зауважити, що поляками завжди керували найголовніші риси їх етнічного характеру: свобода думки та дії і усвідомлення гордості за те, що ти громадянин саме цієї держави. Це найважливіша цінність європейців – розуміння кожним громадянином своєї державності та національності. Мандруючи Польщею, ми майже на кожному будиночку помічаємо, як розвіюється біло-червоний прапор, невеличкий, але він є. І це не тоді, коли в країні відбувається державне свято – це будь-який звичайний робочий день. Наші західні сусіди радіють від усвідомлення своєї належності до польської нації.

Відродження національної культури - процес якісного оновлення й розвитку основних компонентів національної культури, що передбачає їх повноцінне функціонування згідно з

потребами сучасного та майбутнього розвитку національного життя. Відродження національної культури — це здебільшого свідомо ініційований і керований процес, ніж спонтанний. Його здійснення ніяким чином не припускає нехтування історико-культурною компетенцією. Відродження культури пов'язане, передусім, із її змістовною суттю, що характеризується етногенними можливостями [3, 48]. Незважаючи на ті чи інші суспільні трансформації, вона здатна зберігати певні ціннісні інваріанти, визначальні для етнічних спільнот. Інакше кажучи, національна культура мусить не лише відповідати вимогам, що їх висуває навколишнє середовище, але й нести у собі потенції, необхідні для досягнення адаптивного ефекту у нових, часом різко відмінних умовах. Культурно-ціннісна модель спільного розвитку є суттєвим чинником, що визначає духовне самопочуття нації.

По суті, йдеться про становлення нової структури свідомості, нової ментальності нації у її національно-культурній єдності та духовній суверенності. Головна опора у даному процесі лягає на мову, культуру, історичну пам'ять, національні базові цінності, що вироблялися традиційними системами світосприйняття. Тому, чим швидше сформується ціннісна система етнокультурних орієнтацій і набуде престижності національна мова, тим скоріше визріють підстави для відродження національної культури, тим активніше формуватимуться спільні, ментальні структури, що складають основу державницької свідомості.

Власне, між національно-культурним відродженням і національним відродженням у цілому існує безпосередній взаємозв'язок, оскільки останнє включає в себе невід'ємну складову — духовне відродження. До того ж функціональна діяльність соціокультурних інститутів орієнтована на формування і розвиток національної самосвідомості, національного світогляду поза яких неможливий розвиток культурно-історичного потенціалу нації. Отже, перший із пріоритетів — *етногенний*.

Слід зазначити, що польському виховному ідеалу притаманна також етнічна толерантність [6, 12]. Результати емпіричних досліджень і теоретичних узагальнень у вивченні етнічної толерантності мають практичне значення і можуть бути використані у педагогічній практиці, у виховному процесі для формування навичок шанобливого, тобто толерантного ставлення до представників будь-яких іноетнічних спільнот.

Польський виховний ідеал характеризується системою етнічних цінностей, що виступають найвищим рівнем соціальної регуляції. Виконуючи роль соціально-нормативного регулятора суспільного життя і поведінки людей, етнічні цінності забезпечують цілісність етнічного формування, оскільки власне в них втілена особлива значущість певних матеріальних і духовних благ для існування та розвитку етнічної спільноти [5, 76].

Другий пріоритет польського виховного ідеалу — *патріотичний*. Якщо ми повернемося у середні віки, в Європі домінували два види патріотизму: полісний (або регіональний) та конфесійний. У добу Відродження, в умовах формування націй, утворення національних держав з'являється патріотизм, який набуває загальнонаціонального характеру. Згадані процеси відбувалися в різних країнах по-різному; відповідно до цього й співвідношення патріотизму «середньовічного» і «ренесансного» було неоднаковим. Зокрема, в Україні тривалий час поряд із національним патріотизмом продовжував співіснувати полісний і конфесійний, часом дивовижно переплітаючись навіть у свідомості окремих індивідів. Конфесійний патріотизм у цей час ототожнювали з національним. Україна й православ'я виступають тут нерідко синонімами [1, 26]. Розглядаючи сучасне їм становище православ'я, мислителі замислюються над долею вітчизни, і тоді читачеві годі збагнути, чиїм становищем більше опікується автор — долею православної церкви чи України.

У середні віки людину цінували й прославляли передусім за аристократичне походження, давність роду, титули. Шляхетність у Польщі уважали невіддільною ознакою високого походження: лише аристократа визнавали здатним до справжньої величі душі, героїчних учинків. Натомість ренесансні гуманісти ставили значущість людини в залежність від її особистих якостей, особистої доброчесності, таланту та вміння їх реалізувати. Вважали, що доброчесність і доблесть не лишаються в спадок від батьків, як ім'я і маєток, а набуваються [2, 114]. Розум, чесноти, талант, гідність не залежать від станової належності. За доби Відродження в Польщі пропагувалося, що той, хто не має дару у вигляді «шляхетності крові», може набути «шляхетності духу» завдяки своїй наполегливості, доброчесності, самовдосконаленню [4, 150].

Третій пріоритет польського виховного ідеалу — *християнський*. Педагог Вільям Ферстер

зауважив, що християнство є найбільшою подією в педагогіці. Все життя людини, насправді, нерозривно пов'язане з Богом. Альберт Ейнштейн зазначав, що наука без релігії є сліпою. Аналіз норм, принципів, цінностей потребує помітно вищої оптики стосунків: віри та розуму, науки та релігії. У Польщі релігія відіграє ключове значення у формуванні виховного ідеалу. Наприкінці 1990-х Папа Ян Павел II (відомий у Польщі як Кароль Войтила) дав зрозуміти співвідношення віри та розуму й наголосив, що ці «стосунки» також мають важливе значення для аксіологічного ґрунту освіти. Ось чому гуманісти, педагоги, церковні діячі змушені співпрацювати та перебувати у постійному пошуку істини та сенсу життя, у певній ієрархії цінностей, надихати людину на пошук щастя і визначити ідеал християнської освіти.

Ідеальна модель польського виховання може бути проаналізована у різних аспектах: релігійних, філософських, психологічних, освітніх, історичних, соціологічних, етичних, праксіологічних, аксіологічних, біологічних, і нарешті, медичних. Сьогодні існує необхідність у розробці українського ідеалу виховання у різноманітних його аспектах, але з виділенням цих трьох пріоритетів польського виховного ідеалу – етногенного, патріотичного та християнського. Йдеться про самоутвердження людини в різних сферах діяльності, що формує ідеал всебічно розвиненої особистості. Отже, здійснений аналіз пріоритетів польського виховного ідеалу показує, яким чином цінності здатні розкрити потенціал людини, як вони впливатимуть на її думку, сприятимуть освіті, яка має забезпечувати засвоєння найкращих надбань людського духу.

Список використаної літератури

1. Удод Олександр. Історія в дзеркалі аксіології. Роль історичної науки та освіти у формуванні духовних цінностей українського народу в 1920-1930-х роках / Олександр Удод. – К.: Генеза, 2000. – 291 с.
2. Cichoń W. Wartości, człowiek, wychowanie / W. Cichoń. – Kraków, 1996. – 321 s.
3. Dyczewski L. Kultura polska w procesie przemian / Dyczewski. – Lublin, 1995. – 125 s.
4. Okoń W. Słownik pedagogiczny / W. Okoń. – Warszawa, 1992. – 239 s.
5. Dariusz Zalewski. Sztuka samowychowania / Dariusz Zalewski. – Lublin, 2007. – 122 s.
6. Wrońska K. Osoba i wychowanie / K. Wrońska. – Kraków, 2000. – S. 109-114.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2012.

Н. А. Чернышева. Аксиологические приоритеты польского воспитательного идеала.

В статье осуществляется обзор теоретических исследований формирования аксиологических приоритетов польского воспитательного идеала. Рассматриваются изменения в ценностной шкале воспитательного идеала Польши во время ее интеграции в европейские институты. Речь идет о становлении новой структуры сознания, новой ментальности нации в ее национально-культурном единстве и духовной суверенности.

Ключевые слова: *воспитательный идеал, ценности, аксиология, действенный патриот, национальная культура, идеальная модель, этногенный приоритет, патриотический приоритет, христианский приоритет.*

N. Chernyshova. Axiological Priorities of Polish Educational Ideal.

This article is an overview of the theoretical study of formation of axiological priorities of Polish educational ideal. We consider the changes in the value scale of the educational ideal of Poland during its integration into European institutions, the formation of a new structure of consciousness, a new mentality of the nation in its national and cultural unity and spiritual sovereignty.

Revival of national culture is a qualitative renewal proces. Its implementation in no way implies the neglect of historical and cultural competence. Revival of culture is primarily associated with its content. National culture should not only meet the requirements put forward by the environment, but also carry the potential needed to achieve the adaptive effect. Cultural value model of joint development is a significant factor in the spiritual well-being of the nation.

Keywords: *educational ideal, value, axiology, national culture, ideal model, ethnogenetical priority, patriotic priority, Christian priority.*